

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра психологічного консультування і психотерапії

“**ЗАТВЕРДЖУЮ**”
Проректор науково-педагогічної роботи
“ _____ 2019 р.”

Робоча програма навчальної дисципліни

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОСОМАТИКИ

Рівень вищої освіти: третій освітньо-науковий рівень

Галузь знань: 05 соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 053 психологія

Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти

Вид дисципліни: вибіркова

Факультет психології

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету

"26 " червня 2019 року, протокол № 7

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

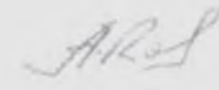
Кочарян О.С. д. психол. н., професор, завідувач кафедри психологічного консультування і психотерапії

Фролова Є.В. к.психол.н., доцент, доцент кафедри психологічного консультування і психотерапії

Програму схвалено на засіданні кафедри психологічного консультування і психотерапії

Протокол від 31 травня 2019 року № 9

Завідувач кафедри психологічного консультування і психотерапії

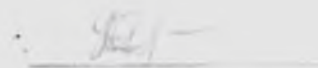

О.С. Кочарян

Програму погоджено методичною комісією факультету психології

Протокол від "14" червня 2019 року № 6

Голова методичної комісії факультету психології

Ю.А. Гімаєва

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Актуальні проблеми психосоматики» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії по спеціальності 053 - психологія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення теоретичних уявлень щодо психосоматичної патології, її основних форм та чинників етіопатогенезу. В даному курсі відображено тенденцію сучасної світової психології та психіатрії, що полягає у розгляді впливу психологічних чинників на виникнення, розвиток, клінічні прояви та особливості психотерапевтичної корекції при психосоматичній патології.

Викладання курсу передбачає читання лекцій та проведення практичних занять й спрямоване на активізацію самостійної роботи слухачів щодо вивчення науково-практичної та наукової літератури з психосоматичної медицини, роботі в мережі Інтернет тощо.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основні завданнями вивчення дисципліни “Психологія гострих та посттравматичних стресових розладів” пов'язані з формуванням наступних загальних та професійних компетентностей:

- Володіння загальною та спеціальною методологією наукового пізнання, застосування здобутих знань у практичній діяльності (ЗК2).
- Здатність виявляти і проводити системний аналіз проблем розвитку психосоматичного розладу через наукове сприйняття і критичне осмислення нових знань (ЗК3) .
- Здатність діяти соціально відповідально та свідомо при аналізі стану особистості, яка страждає на психосоматичний розлад, та при допомозі їй (ЗК8).
- Здатність до самостійної аналітичної та експериментальної наукової діяльності (ЗК10).
- Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі психосоматики (ФК1).
- Здобуття глибоких обґрунтованих знань з проблем психосоматики, детальне розуміння психологічних процесів і явищ, які обумовлюють розвиток психосоматичного розладу (ФК2) .
- Соціальна відповідальність за наслідки диференційної діагностики та корекції психосоматичної патології, слідування нормам професійної етики (ФК6).
- Розуміння теоретичних засад, що лежать в основі методів психологічних досліджень та психологічного забезпечення діяльності, методології проведення психологічних досліджень (ФК8).

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	

2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
12 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	
18 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
72	84
Індивідуальні завдання	
Не передбачені	Не передбачені

1.6. Заплановані програмні результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми слухачі повинні досягти таких результатів навчання:

- Володіти сучасними концептуальними знаннями в галузі психології та бути здатним застосовувати їх до професійної діяльності (ПРН2).
- Знати існуючі методи та методики досліджень та вміти адаптувати їх для розв'язання наукових завдань при проведенні дисертаційних досліджень (ПРН3).
- Описувати закономірності, тенденції, моделі, виявлені в процесі реалізації психологічних досліджень (ПРН5).
- Розробити оригінальні психологічні процедури на основі врахування сучасного стану наукових знань та особистих дослідницьких навичок і досвіду (ПРН8).
- Використовувати сучасні джерела наукової інформації з досліджуваної наукової проблеми (ПРН9).
- Володіти навичками усної і письмової презентації результатів досліджень українською та іноземною мовами (ПРН12).
- Дотримуватись етичних норм, враховувати авторське право та діяти відповідно норм академічної доброчесності при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів та у науково-педагогічній діяльності (ПРН15).

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Біологічні та психофізіологічні основи психосоматики.

Тема 1. Історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології.

Психіатрія, психоаналіз, гештальтпсихологія, неврологія та ендокринологія та їх внесок в розумінні психосоматичного розладу. Фундаментальні принципи психосоматичного підходу. Конверсійний розлад (істерія), вегетативний розлад та психогенний соматичний розлад. Психосоматичний розлад та соматоформний розлад. Класифікація психосоматичних захворювань. Психологічний підхід в інтерпретації психосоматичних захворювань. Загальні риси психосоматичного хворого (егоцентризм, інфантилізм, емоційний контроль, алекситимія, емоційна незрілість, агресивність, амбівалентність, перфекціонізм). Пошукова активність. Вивчена безпорадність. Психонейроімунологія.

Тема 2. Психосоціальні чинники розвитку психосоматичної патології.

Багатоосьова модель розвитку психосоматичної патології. Психосоматичні розлади і стрес. Роль емоцій у виникненні психосоматичного розладу.

Актуальна та потенціальна емоційність. Дослідження емоцій в психосоматичній медицині. Патологічні емоційні стани. Фіксовані емоційно-негативні стани як психологічний чинник формування психосоматичних розладів. Специфічна та неспецифічна емоція. Алекситимія. Роль когнітивних схем у розвитку психосоматичної патології. Дисфункції сімейної системи як чинник розвитку психосоматичної патології. Системна модель сім'ї. Діагностика сімейної системи. Порушення структури Я та самоповаги як чинники розвитку психосоматичної патології. Психосоматичний симптом як результат рольового конфлікту. Психосоматичний симптом як результат порушення об'єктних відносин. Особистісні чинники розвитку психосоматичної патології. Роль сім'ї у виникненні захворювань.

Розділ 2. Методи діагностики та корекції психосоматичних захворювань.

Тема 3. Основні теорії розвитку психосоматозів.

Конверсійна модель З. Фрейда, модель Митчеліха, модель порушення об'єктних відносин, модель Кохута, модель Шура, модель алекситимії, теорія особистісних профілей Данбар, теорія психосоматичної специфічності Александра. Ролевого конфлікту як чинник розвитку психосоматичного симптому (теорія Морено). Експеріментальна модель. Екзистенційна модель.

Тема 4. Принципи та методи діагностики психосоматичного хворого.

Принципи інтерв'ювання психосоматичного хворого. Первинне інтерв'ю та його структура. Структурне інтерв'ю по Кернбергу. Загальне сімейно-діагностичне інтерв'ю. Клініко-біографічний метод. Мультимодальний опитувальник життєвої історії. Психосоматичний діагноз (позитивна і негативна діагностика психосоматичного захворювання). Методологія експериментально-психологічних досліджень в клініці внутрішніх хвороб. Торонтська шкала алекситимії (TAS-26). Методика діагностики *типу поведінкової активності* (JAS. C. David Jenkins).

Тема 5. Принципи та методи психокорекції психосоматичної патології.

Принципи психотерапії психосоматичного розладу. Психоаналітичні підходи до терапії психосоматичних розладів. Індивідуальний аналіз та груп-аналіз. Тілесно-орієнтована психотерапія. Експеріментальна психотерапія. Катартичні техніки психотерапії. Оцінка ефективності психокорекційного впливу.

Розділ 3. Основні психосоматичні прояви.

Тема 6. Психосоматичні аспекти патології серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту.

Гіпертонічна хвороба. Синдром артеріальної гіпотензії. Ішемічна хвороба серця. Неспецифічний хронічний поліартрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Неспецифічний виразковий коліт. Психосоматичні аспекти порушень травлення. Психологічні етіологічні чинники нервової анорексії.

Тема 7. Психосоматичні аспекти патології дихальної, ендокринної систем та шкіряних покривів.

Бронхіальна астма. Тиреотоксикоз (гіпертиреоз). Цукровий діабет. Захворювання шкіри. Хронічний біль.

3. Структура навчальної дисципліни

3.1. Денна форма навчання

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лекц.	Практ.	І/р	Самост. Робота

1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Загальна характеристика стресових та пост стресових станів					
Тема 1. Історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології.	4	0	0		4
Тема 2. Психосоціальні чинники розвитку психосоматичної патології.	4	0	0		4
Разом за розділом 1	8	0	0		8
Розділ 2. Методи та методики психодіагностики кризових станів					
Тема 3. Основні теорії розвитку психосоматозів	20	2	3		15
Тема 4. Принципи та методи діагностики психосоматичного хворого.	17	1	2		14
Тема 5. Принципи та методи психокорекції психосоматичної патології.	19	1	3		15
Разом за розділом 2	56	4	8		44
Розділ 3. Основні психосоматичні прояви					
Тема 6. Психосоматичні аспекти патології серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту.	13	1	2		10
Тема 7. Психосоматичні аспекти патології дихальної, ендокринної систем та шкіряних покривів.	13	1	2		10
Разом за розділом 3	26	2	4		20
Усього годин	90	6	12		72

3.2. Заочна форма навчання

Назви розділів і тем	Кількість годин				
	Усього	Лекц.	Практ.	І/р	Самост. Робота
1	2	3	4	5	6
Розділ 1. Загальна характеристика стресових та пост стресових станів					
Тема 1. Історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології.	6	0	0		6
Тема 2. Психосоціальні чинники розвитку психосоматичної патології..	6	0	0		6
Разом за розділом 1	12	0	0		12
Розділ 2. Методи та методики психодіагностики кризових станів					
Тема 3. Основні теорії розвитку психосоматозів	20	1	1		18
Тема 4. Принципи та методи діагностики психосоматичного хворого.	12	0	1		11
Тема 5. Принципи та методи психокорекції психосоматичної патології.	14	1	2		11
Разом за розділом 2	46	2	4		40
Розділ 3. Основні психосоматичні прояви					
Тема 6. Психосоматичні аспекти патології серцево-судинної системи та шлунково-	16	0	0		16

кишкового тракту.					
Тема 7. Психосоматичні аспекти патології дихальної, ендокринної систем та шкіряних покривів.	16	0	0		16
Разом за розділом 3	32	0	0		32
Усього годин	90	2	4		84

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології.	0	0
2	Тема 2. Психосоціальні чинники розвитку психосоматичної патології..	0	0
3	Тема 3. Основні теорії розвитку психосоматозів.	3	1
4	Тема 4. Принципи та методи діагностики психосоматичного хворого	2	1
5	Тема 5. Принципи та методи психокорекції психосоматичної патології.	3	2
6	Тема 6. Психосоматичні аспекти патології серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту.	2	0
7	Тема 7. Психосоматичні аспекти патології дихальної, ендокринної систем та шкіряних покривів.	2	0
	Всього	12	4

5. Завдання для самостійної роботи

Тема	Кількість годин		Зміст	Література
	денна	заочна		
Тема 1. Історія розвитку психосоматичного напрямку в медицині та психології.	4	6	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції для денної форми. Контрольні питання: 1) внесок психіатрії, психоаналіза, неврології та гештальтпсихології у розвиток психосоматичного підходу; 2) Принципи психосо-матичного підходу; 3) психосоматичний розлад та соматоформний розлад; 4) класифікація психосо-матичних захворювань; 5) загальні риси психосо-матичного хворого.	Основна: 1, 2, 4, 5, 6, 7 Допоміжна: 1, 3 Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті 1. www.koob.ru 2. www.psylib.ru 3. www.psychiatry.ru

Тема 2. Психосоціальні чинники розвитку психосоматичної патології.	4	6	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції для денної форми. Контрольні питання: 1) багатоосьова модель розвитку психосоматичної патології; 2) актуальна та потенціальна емоційність; 3) фіксовані емоційно-негативні стани; 4) алекситимія; 5) особистісні чинники розвитку психосоматичної патології.	Основна: 1, 4, 6 Допоміжна: 2, 3
Тема 3. Основні теорії розвитку психосоматозів	15	18	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції та практичних занять для денної та заочної форм підготовки. Контрольні питання: 1) Конверсійна модель З. Фрейда; 2) модель Митчелиха; 3) теорія особистісних профілей Данбар; 4) теорія психосоматичної специфічності Александера; 5) експеріментальна модель.	Основна: 1, 2, 4, 5, 6, 7 Допоміжна: 1, 3
Тема 4. Методи діагностики та принципи психокорекції психосоматичної патології.	14	11	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції та практичного заняття для денної форми підготовки. Опрацювання літератури. Підготовка до лекції та практичних занять для денної та заочної форм підготовки. 1) принципи інтерв'ювання психосоматичного хворого; 2) структурне інтерв'ю по Кернбергу; 3) загальне сімейно-діагностичне інтерв'ю; 4) психосоматичний діагноз; 5) психодіагностичний метод.	Основна: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8 Допоміжна: 1, 3
Тема 5. Принципи та методи психокорекції психосоматичної патології.	15	11	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції та практичних занять для денної форми підготовки. Контрольні питання: 1) принципи психотерапії	Основна: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 Допоміжна: 1, 3

			психосоматичного розладу; 2) психоаналітичні підходи до терапії; 3) індивідуальний та груп-аналіз; 4) тілесно-орієнтована терапія; 5) експірієнтальна психотерапія.	
Тема 6. Психосоматичні аспекти патології серцево-судинної системи та шлунково-кишкового тракту.	10	16	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції та практичних занять (денна форма підготовки) та до пратиктики (заочна форма). Контрольні питання: 1) гіпертонічна хвороба; 2) ішемічна хвороба серця; 3) виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки; 4) гіпертонічна хвороба; 5) виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки;	Основна: 1, 2, 4, 5, 6, 7 Допоміжна: 1, 2
Тема 7. Психосоматичні аспекти патології дихальної, ендокринної систем та шкіряних покрівів.	10	16	Опрацювання літератури. Підготовка до лекції та практичних занять (денна форма підготовки) та до пратиктики (заочна форма). Контрольні питання: 1) бронхіальна астма; 2) тиреотоксикоз; 3) цукровий діабет; 4) захворювання шкіри; 5) хронічний психогенний біль.	Основна: 1, 2, 4, 6, 7 Допоміжна: 1, 2
Усього	72	84		

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом.

7. Методи контролю

Проміжний контроль здійснюється за кожним розділом. Тому передбачається три контрольних роботи, 10 питань за розділом 1, 10 питань за розділом 2, 10 питань за розділом 3. Кожне питання є тестовим, передбачає відповідь, як вибір одної правильної із можливих чотирьох. Кожна правильна відповідь оцінюється – 2 бали, неправильна – 0 балів. Аспірант може отримати максимум 60 балів. Контрольний лист оцінювання надається аспіранту на останньому аудиторному занятті за розділом.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль здійснюється за наступними компонентами за двохрівневою шкалою: "0" балів – компонент відсутній; "1" бал – компонент наявний. Якщо здобувач набирає за темою 5 балів він допускається до проміжного контролю.

	Компоненти	Оцінка
1.	Реферат	0/1
2.	Конспект матеріалів для самостійної роботи	0/1
3.	Створення переліку проблемних питань, глосарію	0/1
4.	Ознайомлення з літературою понад тій, що рекомендується	0/1
5.	Активність у обговоренні матеріалу на аудиторних заняттях	0/1

Контроль та самостійна робота							Разом	Залік	Сума
Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3		60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
20		20			20				

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

У якості контрольного семестрового заходу для здобувачів передбачено складання заліку. Залікова робота є письмовою роботою, яка складається із чотирьох завдань, кожне завдання оцінюється у 10 балів. Залікову роботу розподілено на 10 варіантів. Номер варіанту роботи може бути закріплений за слухачем шляхом випадкового вибору або за вибором викладача.

Критерії оцінювання залікової роботи

Бали за контрольне питання	Критерії оцінювання
9-10	У відповіді повністю розкрито зміст питання. Матеріал викладено логічно, аргументовано, мова є грамотною, науковий стиль викладення матеріалу, вільне володіння термінологічним апаратом дисципліни. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом, що винесено для самостійної роботи.
7-8	Відповідь досить повно розкриває зміст питання або розкриває основні (найважливіші) аспекти у запитанні, слухач володіє термінологічним апаратом дисципліни. У викладеному матеріалі слухач має помилки із аргументацією відповіді, недостатня логічність та послідовність викладення матеріалу. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та середній рівень володіння додатковим матеріалом.
5-6	Відповідь на контрольне питання є неповною, розкриває тільки деякі аспекти навчального матеріалу. Слухач припускається помилок у використанні термінології навчальної дисципліни. Рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом є середнім.
3-4	У відповіді допущено суттєві помилки, які свідчать про незнання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; слухач слабо володіє термінологією дисципліни.
1-2	Відповідь практично відсутня, слухач демонструє незнання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; не володіє термінологією.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види	Оцінка за національною шкалою
------------------------	-------------------------------

навчальної діяльності протягом семестру	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Александер Ф. Психосоматическая медицина. Принципы и применение. – Москва: Институт общегуманитарных исследований, 2004. – 336 с.
2. Аммон Г. Психосоматическая терапия. - СПб.: Речь, 2000. - 238 с.
3. Бурлачук Л.Ф., Кочарян А.С., Жидко М.Е. Психотерапия: учебник для вузов (психологические модели). – СПб.: Питер, 2003. – 472 с.
4. Менделевич В.Д., Соловьева С.Л. Неврология и психосоматическая медицина. – М.: МЕДпресс-информ, 2002. – 608 с.
5. Карвасарский Б. Д. Психотерапевтическая энциклопедия. — СПб., 1998.
6. Кулаков С.А. Основы психосоматики. СПб.: Речь, 2003. – 288 с.
7. Малкина-Пых И.Г. Психосоматика. - М.: Эксмо, 2008.
8. Клиническая психология / Под ред. Б. Д. Карвасарского. — Санкт-Петербург: Питер, 2010. — 864 с.

Допоміжна література

1. Парцерняк С.А. Стресс. Вегетоневрозы. Психосоматика. – СПб.: А.В.К., 2002. – 384 с.
2. Тадевосян А. Практическая стрессология. Пограничная медицина. – Москва: Литтерра, 2011. – 368 с.
3. Хомуленко Т. Основы психосоматики: навчю -метод посіб. – Вінниця: Нова Книга, 2009. – 120 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

4. www.koob.ru
5. www.psylib.ru
6. www.psychiatry.ru

Питання до підготовки до семестрового контролю за розділами.

РОЗДІЛ 1.

- 1) внесок психіатрії, психоаналіза, неврології та гештальтпсихології у розвиток психосоматичного підходу;
- 2) принципи психосо-матичного підходу;
- 3) психосоматичний розлад та соматоформний розлад;
- 4) класифікація психосо-матичних захворювань;
- 5) загальні риси психосо-матичного хворого;
- 6) багатоосьова модель розвитку психосоматичної патології;
- 7) актуальна та потенціальна емоційність;
- 8) фіксовані емоційно-негативні стани;
- 9) алекситимія;
- 10) особистісні чинники розвитку психосоматичної патології.

РОЗДІЛ 2.

- 11) конверсійна модель З. Фрейда;
- 12) модель Митчелиха;
- 13) теорія особистісних профілей Данбар;
- 14) теорія психосоматичної специфічності Александера;
- 15) принципи інтерв'ювання психосоматичного хворого;
- 16) структурне інтерв'ю по Кернбергу;
- 17) загальне сімейно-діагностичне інтерв'ю;
- 18) психодіагностичний метод.
- 19) психоаналітичні підходи до терапії;
- 20) індивідуальний та груп-аналіз.

РОЗДІЛ 3.

- 21) гіпертонічна хвороба;
- 22) ішемічна хвороба серця;
- 23) виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки;
- 24) гіпертонічна хвороба;
- 25) виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки;
- 26) бронхіальна астма;
- 27) тиреотоксикоз;
- 28) цукровий діабет;
- 29) захворювання шкіри;
- 30) хронічний психогенний біль.